Afsnit VIII. Antisemitisme

1. Antisemitismens opståen

"It is quiet tonight in the camp.
I gather my last strength to put word to word
for the wind to carry my will outside:
the echo of howling - women and men are dying here,
slowly, at the edge of gaping graves -
and the shriek of murdered children."
(From "Survivors Speak Out")[1]

Efter 2. verdenskrig og den Holocaust, der repræsenterer det historiske højdepunkt for menneskets mest dystre og sataniske side og det foreløbige højdepunkt i antisemitismens historie - i ekkoet af rædselsskrigene fra millioner af uskyldige i Nazi-tidens udryddelseslejre - indledtes en periode af seriøs forskning i antisemitismens væsen, historie og oprindelse.
Portene til Auschwitz, Treblinka og Dachau åbnede op for et rædselsbillede af almindeligt accepterede fordomme, traditioner og religiøse dogmer i deres mest ekstreme udtryk og fuldbyrdelse, - et rædselsbillede menneskeheden ikke kunne leve med.
Etnografer, historikere og teologer kastede sig ud i en forskning, der skulle søge indsigt i antisemitismens væsen, belyse dens historie, finde frem til dens oprindelse og - om muligt - rive dens rod op.
Forklaringerne - oftest i form af apologier - har været mangfoldige. Man har differentieret mellem en race-teoretisk, psykologisk, sociologisk, økonomisk og politisk antisemitisme og man har set hver af disse former for antisemitisme som enkeltstående og indbyrdes uafhængige - og hver især som antisemitismen par excellence. Men man har også set antisemitismen som et kompleks af alle disse former. Sandheden ligger, som så ofte før, ikke i et 'enten-eller', men i et 'både-og'. Hver af disse former er antisemitismens udtryk, -- men hverken dens væsen, historie eller oprindelse.
For at finde frem til antisemitismens væsen, historie og oprindelse, må man søge bag om disse udtryk - søge efter fællesnævneren: en fælles historisk-kulturel kontekst og rod. Denne fælles historisk-kulturelle kontekst er den vestlige kultur og dens rod er *kristendommen*.
Gennem de sidste årtier er det blevet generelt accepteret, at antisemitismens kulturelle og historiske kontekst - før ideen om et jødisk hjemland i det historiske Israel blev udformet - er et vestligt fænomen. Antisemitismen er et fænomen, der - bortset fra i det græsk-romerske imperiums østlige provinser (Syrien og Tyrkiet) og som et element i det 20. århundredes arabisk-Israelske konflikt - kun optræder i den vestlige kultur.
Der kan ikke, historisk, påvises klare væsensforskelle mellem den antisemitisme, man finder i England og den man f.eks. finder i Italien - eller mellem den, man finder i Spanien og f.eks. den i Rusland. Man må derfor betragte antisemitismen som værende udsprunget af og udviklet i det for de forskellige vestlige nationer fælles kulturelle arvegods: Kristendommen.
I de sidste årtier er anerkendte historikere og teologer, blandt andre: Ruether, Gager, Simon og Stendahl m.fl. fremkommet med det synspunkt, at der er en nøje sammenhæng mellem anti-semitismens fremkomst og den historiske kristendoms etableren sig som en selvstændig religion. Med andre ord: antisemitismens rod hænger sammen med den historiske kristendoms rod.
Her skal hævdes, at den historiske antisemitisme er et direkte og uafvendeligt produkt af den

[1] Stendig-Lindberg, G: "He Will". Survivors Speak Out. Gefen Publishing House. Jerusalem. 1989

anti-judaisme, der er fundamental i kristendommens etablering af sig selv som et selvstændigt religionssystem med en, med jødedommen uforenelig, religionsideologi: *definitionen af kristendommen som Guds nye udvalgte folk og jødedommens negerer.*
Den historiske kristendoms ideologi formuleredes af en sen- og efter-apostolsk teologi, der definerede kristendommen således:

1) De kristne, med Jesu Kristi komme, er Guds nye udvalgte folk og følgeligt har Gud forkastet det jødiske folk.

2) Gud har, gennem Jesus Kristus, indgået en ny pagt med de kristne og følgeligt har Gud ophævet sin hidtidige pagt med det jødiske folk.

3) Gud har, gennem Jesus Kristus, indført en ny lov (som dog ikke ses som konkret lov i traditionel forstand) og følgeligt ophævet Moses-Loven.

4) Gud har gjort de kristne til det 'Ny Israel' og følgeligt repræsenterer det jødiske folk ikke længere Israel, men er kastet ud af det historiske Israel af Gud selv.

Man må umiddelbart konkludere, at ideologien, som den er beskrevet ovenfor, implicerede, at den jødiske eksistens efter Kristus var en eksistens i strid med Guds eksplicitte vilje. Det jødiske folk var, af Gud selv, kastet ud af Guds Univers. Når denne ideologi endvidere kobledes sammen med det syn, at den, der ikke er med Kristus, er imod Kristus og altså 'Anti-Krist', bliver det jødiske folk per definition til et anti-Guds-folk og dermed Satans folk. Et folk, som, i det menneskelige univers, alt ondt kunne blive og blev tilskrevet. I forlængelse af denne tankegang blev 'den evige Syndebuk' skabt. Paradoksalt nok kan man sige, at gen-nem dette 'syndebuks-syndrom' skabtes i jøden den evige Kristus-figur, - den, hvorpå alle synder kan hænges og gennem hvis udslettelse synderne også udslettes. (En interessant tanke, som dog ikke skal diskuteres her). Den historiske kristendoms religionsideologi må således siges implicit at være antisemitisk, idet den legitimerer sig ved at gøre det jødiske folk til dels Guds, dels hele den kristne verdens ’antitese’. I selve ideologien, hvis basis således er afløsningen og aflivningen (teologisk) af jødedommen, kan kristendommen ikke undgå at blive antisemitisk. Fundamentet for dens selv-definition og -forståelse forudsætter forkastelsen af det jødiske folk. Dette er dog ikke ensbetydende med, at antisemitismen i alle dens former og udtryk og ikke mindst motiver udelukkende er kristen. Gennem tiderne har andre former for antisemitisme med helt andre motiver floreret: den sociologiske, politiske, økonomiske og ikke mindst den race-teoretiske.
Disse former for antisemitisme er ikke i deres væsen kristne, men fælles for dem er, at de har overtaget og omkalfatreret kristent inspirerede 'arkemyter' og -typer på jøden og søgt sin legitimering gennem påberåbelsen af den kristne ideologiske antisemitisme. Gennem kanoniseringen af den historiske kristendoms ideologi og de tidlige teologiske skrifter, hvis teleologiske eksegese skulle legitimere denne ideologi, blev også anti-judaismen kanoniseret og fik 'evigt liv'. Anti-judaismen og dens produkt antisemitismen blev således et kanoniseret, socio-kulturelt element i hele den kultur, der udsprang af kristendommen, idet kristendommen blev den en-tydige, normative faktor for hele den vestlige verden og de imperier Vesten etablerede. Gennem den i kristendommen kanoniserede anti-Judaisme kunne ethvert udtryk af og enhver form for antisemitisme til alle tider finde guddommelig legitimering.
Imidlertid er det klart, at polemikken mod de judaiserende kristne (messianske jøder), i stigende grad - fra evangelisterne til kirkefædrene, - fulgte nøjagtig de samme linier som den teologi, der skulle legitimere og give den kristne ideologi autoritet: påstanden om Guds forkastelse af det

jødiske folk, ideen om det jødiske folk som et anti-Guds-Folk - altså et Satans folk - og den deraf afledte *'satanisering' af jødisk tradition, ritual, symbolik og praksis*.
Fra evangelisterne og frem til kirkefædrene intensiveredes 'antitese-gørelsen' af jøderne i den anti-judaiserende og mere og mere antisemitiske polemik. Således refererer Mattæus til jøderne, når han lader Jesus sige: “"*Mænd fra Nineve skal opstå ved dommen sammen med denne slægt og fordømme den, for de omvendte sig ved Jonas*
prædiken, og se, her er mere end Jonas." (Matt. 12, 41-43).
John Chrysostomos - ‘Adversus Judaeos’ traditionens indstifter - er mere ubarmhjertig i sin første prædiken mod Jøderne (386/88): "*.... the synagogue is not only a whorehouse and a theater; it is also a den of thieves and a haunt of wild animals...."* (Chry. Or. C.Jud. I,3) (Ruether)

2. Kirkefædrene og Adversus Judaeos-traditionen

Det var som nævnt, først i tiden op til og omkring kirkefædrene, at Kirkens ideologi fik sin endelige form. En af de tidligste, overleverede tekster, der udtrykker denne ideologi, er biskop Cyprianus af Karthagos testimonia fra omkring 250 CE, der, under 24 overskrifter, definerer kristendommen, - ikke mindst i forholdet til jødedommen. De for denne tekst interessante overskrifter citeres flg.:

1. *That the Jews have fallen seriously under the wrath of God because they forsook the lord and followed idols.*

4. *That the Jews would not understand the holy scriptures and that they would become intelligible only in the last times, after Christ had come.*

9. *That the former law given through Moses would cease.*

11. *That another dispensation and a new covenant was to be given.*

19.*That two people were foretold, a greater and a lesser, the old people of the Jews and the new one which would consist of us.*

23 *That the Gentiles rather than the Jews would reach the kingdom of heaven*. (Gager. s. 155-56)
Kirkens ideologi tegner sig allerede her og er godt på vej til sin endelige form. Samtidig ses også elementer af den teologi, der skulle legitimere ideologien - en teologi, hvis absolut nødvendige grundsten er Adv. Jud.-traditionen -: to-folks-eksegesen, to-pagtstanken og 'tilbageprojekteringen' af kristendommen, som opfyldelsen af en historisk profeti.
Adversos Judaeos-traditionen formede sig som en 'antitesegørelse' og dæmonisering af jødedommen og det jødiske folk, - ikke blot i forholdet til kristendommen, - men også i forholdet til Gud.
Jøderne udstyredes i kirkefædrenes anti-judaiske myter med alle tænkelige uetiske og djævelske kvaliteter. Disse myter, der udsprang af den grundlæggende beskyldning mod jøderne for deicide, tilbageprojekteredes i den patristiske to-folks-eksegese til det Gamle Testamente for at dokumentere, at ikke blot var jøderne forkastet af Gud efter 'mordet' på Jesus, men *at det jødiske folk aldrig havde været Guds udvalgte folk*, men tværtimod altid været forkastet af Gud. Dette gav således rum til at tilbageprojektere den kristne udvælgelse til Abraham og dermed give det nye religionssystem 'historisk krop'.
Rosemary Ruether observerer desangående: "*The reprobation of the Jews is based, finally, on the assertion that they rejected Jesus as the Christ. But, as in the New Testament, the Church Fathers*

projected this final act of apostasy backward and constructed a view of Jewish history as a trail of crimes. They wanted to show that this was not a recent and forgivable misstep on the part of the Jews: they have ever been apostate from God. So the rejection and murder of Christ is the foreordained conclusion of the evil history of a perfidious people”.
(Ruether s.124,ll. 1-9)
I Adv. Jud.-traditionen påstås det jødiske folk ' *altid at have forkastet såvel Moses som David*', ' altid at have dræbt profeterne' og '*altid at have forkastet Gud*'.
For at kunne konstruere en tekst-'dokumentation' for disse påstande udviklede kirkefædrene en særlig hermeneutisk metode - som vel dårligt kan beskrives som andet end 'falsificeringseksegese' - den såkaldte ‘*to-folks-eksegese*’. Eksegesen fortolker de samfunds- og religionsrevsende profeters skrifter som adresseret til ikke ét, men to folk: jøderne og de kristne. Resultatet blev, med Ruethers ord, at..: "*Every negative judgment, threat, or description can then be taken out of context and read monolithically as a descriptive of "the Jews". The positive side of the prophetic message - the traits of faith, repentance, and future promise - are said to apply not to the Jews, but to the future Church*." (RR, s. 131, ll. 23 - 27) - “*By dividing prophetic wrath from prophetic promise, one makes the Old Testament a text for anti-Judaism, on the one hand, and for ecclesial triumphalism, on the other.* (RR, s.132, ll. 6- 9)
Den patristiske eksegese tjener således et dualistisk telos: på samme tid gennem denne tilbage-projektion at legitimere kristendommens udvælgelse og den påståede forkastelse af jøderne. Ses denne mal-eksegese i sammenhæng med Adv. Jud.-traditionens anti-judaiske myter, - skabt, angiveligt, for at afholde kristne fra at judaisere, men utvivlsomt lige så meget for at gøre jøde-dommen og det jødiske folk til kristendommens antitese, tegner der sig et billede af en anti-ju-daisme, der ikke lader sig skelne fra antisemitisme. De anti-judaiske myter i den patristiske literatur er ligeså talrige, som de er horrible. Listen af Adversos Judaeos skrifter er lang og giver et udmærket billede af den rolle traditionen spillede i udstansningen af den historiske kristendoms ideologi og etableringen af Kirken.
Eksempelvis skal nævnes nogle af de mest notoriske skrifter: Cyprianus af Karthago: Three Books of Testimonies against the Jews, Tertullian: Adversos Judaeos, Aphrahat: Demonstrations against the Jews, Hippolytus: Expository Treatise agaisnt the Jews, Chrysostomos: Demonstration to Jews and Greeks that Christ is God, Maximinus: Contra Judaeos og Augustin: Tractatus Adversos Judaeos.
Det er værd at bemærke med hvilken konsistens præpositionerne *against, adversos* og *contra* optræder i ovennævnte titler, - der kan ikke være tvivl om målgruppen for disse skrifter.
Følgende skal der bringes enkelte - men på ingen måde enestående - citater fra kirkefædrenes skrifter, der eksemplificerer det jødehad, Adv. Jud.-traditionen udtrykte og som alt andet lige ikke kunne undgå at legitimere antisemitisme.
John Chrysostomos, 'Den Gyldne Mund', som han på grund af sine oratoriske evner kaldtes, ses gerne som traditionens grundlægger. Med sine 8 prædikener mod jøderne og en række andre værker, må han siges at være en af periodens mest notoriske anti-judaister. Ruether citerer fra Chrysostomos prædikener:

"...to portray Old Testament people as inveterate debauchers and idolators who sacrificed their sons and daughters to demons ". (RR, 128,19-21)

" In his fifth sermon, he also declares that they were cannibals, eating their own children. (RR, 128,24-26)

Jøderne beskyldes, udover infanticide og kannibalisme, også for at være i ledtog med dæmoner og djævlen selv: " *If someone had killed your son, could you stand the sight of him or the sound of his greeting? Wouldn't you try to get* away *from him as if he were an evil demon*; *as if he were the Devil himself?....* (RR, 130, 1-3)

For deres deicide og for deres omgang med djævlen ønsker selv Jesus, (iflg. Chrys.), at de skal ihjelslås: " *As for the Jews, it is of them that the messianic king speaks when he says: "As for these enemies of mine who did not want me to reign over them, bring them here and slay them before me"* (ref. Luk.19:27) (RR, 142, 2-6)
Hippolytus, helt i tråd med Chrysostomos, "*...suggests that the Jew's back is to be beaten down always in retribution for beating Christ*". (RR, 146, 22-24)
Aphrahat trækker en parallel fra Johs. 8:44 til Kain motivet: "*He declares that the father of the Jews is not Abraham, but Cain*". (RR, 134, 2-3).
Ephrem udbygger parallellen: " *Today the glory has passed from the people of Israel and they stand among the nations ashamed, as Cain was, at their unnatural deed*." (RR, 134, 6-7)
Poeten Prudentius (4.årh.) skriver om jødernes fremtidige straf: " *From place to place the homeless Jew wanders in ever-shifting exile, since the time when he was torn from the abode of his fathers and has been suffering the penalty for murder and having stained his hands with the blood of Christ, whom he denied, paying the price of sin....*" (RR, 134, 18-22)
Den jødiske omskæring ses i den patristiske literatur som et Guds Kains-mærke på Jøden. Isaac of Antioch observerer forarget: " *They were trampled and fell and were cut off....Behold they are ruined, destroyed, and despoiled, and yet they are proud of the seal upon them.*" (RR, 139, 1-3).
Jøderne er hos kirkefædrene dømt til eksil og evig lidelse:
" *In Chrysostomos' sermons, it is said that no commonality exists between the sufferings of martyrs and the sufferings of thieves, grave-robbers and sorcerers - Jewish suffering falling in the latter category....” “The martyrs especially hate the Jews, for the reason that they love so deeply the One who, by them was crucified*."" (RR, 143,35-38, 144,3-4)
Ruether konkluderer på Chrysostomos: " *Such sermons as these gave the blessings of the Church's greatest preacher, 'the Golden-mouthed', to what was now a government-sanctioned destruction of Jewish civic status and an increasing tendency for religion to become the vehicle for popular violence against the Jews.*" (RR, 180, 6-11)
Det er især den jødiske karakter, der dæmoniseres i den patristiske literatur - altså individet jøden; men også jødisk gudsdyrkelse blev angrebet. Således refererer Simon: " *Their prayers and Psalms were like the inarticulate cries of animals, grunnitus suis et clamor asinorum, according to Jerome's gracious description. " - " Gregory of Nyssa provides us with a notable enough specimen of these vitriolic tirades: "Murderers of the Lord, murderers of prophets, rebels and full of hatred against God, they commit outrage aginst the Law, resist God's grace, repudiate the faith of their fathers. They are confederates of the devil, offspring of vipers, scandal-mongers, slanderers, darkened in mind, leaven of the Pharisees, Sanhedrin of demons, accursed, utterly vile, quick to abuse, enemies of all that is good.*"" (MS, 147, 11-18)
Man kunne fortsætte med at citere kirkefædrenes anti-judaiske tirader i det uendelige, men denne tekst har desværre knapt plads til blot et repræsentativt udvalg af dem. Disse antisemitiske stereotyper og 'arkemyter er gået over i historien som "fakta om jøden" og har skabt en fiktiv jøde, som alt nederdrægtigt og satanisk kunne - og blev tiltænkt.
Disse forfærdelige beskyldninger, der var en integreret del af den almindelige kristne gudstjeneste, måtte nødvendigvis føre til antisemitisme.
Således observerer Oort: "*Anti-Jewish polemic in the Church was repeated almost as often as the divine service itself. It was thus driven into the minds of the believers and shaped their entire way of thinking. Being thus reinforced day by day, anti-Jewish sentiments hardened in their minds.*" (MS, 153, 21-25
I forsvaret af Kirken gøres ofte gældende, at man ikke bør sidestille anti-judaismen med antisemitisme, at disse tekster indgik i en religiøs ideologisk konflikt og således var 'rent teoretiske', og at det ikke på nogen måde blev ment som en opfordring til eller legitimering af en populær,

folkelig antisemitisme. Dertil kan man så gøre gældende at teksterne var integreret i den almindelige, folkelige gudstjeneste. Endvidere må man spørge, hvorledes en analfabetisk, uoplyst menighed skulle bære sig ad med at forholde sig kritisk til en prædiken, der for menigmand sås som kommende direkte fra Gud - med biskoppen som mellemled -, og skelne mellem abstrakt ideologi og konkret virkelighed? Mindre umuligt bliver det ikke at antage dette forsvar, når man til Adv. Jud-traditionen lægger en veldokumenteret og meget konkret forfølgelse af jøder, ansporet og anført af gejstlige i perioden, en jødisk retsløshed i det tidlige romersk- kristne imperium og en status for jøder som andenrangs borgere, uden civile rettigheder.
Således beretter Simon om, hvordan patriarken Cyril af Alexandria udviste det jødiske samfund af byen og konfiskerede alle deres besiddelser og ejendele.
Simon refererer til St. Ambrose:
" *It is legitimate to set fire to synagogues. If the laws forbid it, it is because they are bad laws. This being so, it is a duty to disobey them, and Ambrose, if he had known earlier of such a prohibition, would have felt compelled to set fire to the synagogue of Milan. God himself has already approved the destruction of these edifices*."(MS,157,23-28)

I det tidlige romersk-kristne imperium begyndte love at blive udformet, der gav jøderne en retsløs, underpriviligeret stilling i kristenheden. Jøder kunne ikke vidne mod kristne, måtte ikke holde kristne slaver, der måtte ikke bygges synagoger og jøder skulle betale en særlig 'hovedskat' for at leve i kristenheden.
Teologien satte imidlertid selv en grænse for antisemitismen. Nok skulle jøderne forfølges og deres liv gøres miserabelt, som en fuldbyrdelse af Guds forkastelse af dem og som straf for 'mordet' på Kristus, men de måtte ikke udryddes helt. De skulle være levende vidnesbyrd om kristendommen, - i Augustins ord: *testes iniquitatis suae et veritatis nostrae* (Aug. Ps. Enarr. I:21).
I den augustinske teologi, der var fremherskende til omkring korstogene, skulle jøderne beskyttes, cf. Sicut Judaeis, ikke mod pogromer, forfølgelser eller indskrænkninger i deres borger- og menneskerettigheder, - men mod et egentligt genocide. Jødedommen skulle for altid være kristendommens antitese og vidnesbyrd.
Man kunne have forventet at Reformationen, med Martin Luthers opgør med Pavedømmet, ville have bragt et opgør med antisemitismen; men det var ingenlunde tilfældet. På sæt og vis blev den næsten værre under Luther. I sit essay, “The Roots of Anti-Semitism”, citerer den jødisk-amerikanske litteraturkritiker, Leslie Fiedler[2], flg. uddrag af en af Luthers prædikener, ‘Gegen die Juden und Ihre Lügen’:

> *“ Vid da, kære kristne, at næst efter Djævelen, kan I ikke have nogen bitrere, voldsommere fjende end en ægte jøde, en som for alvor er jøde. Dette ærlige råd giver jeg jer: at der sættes ild til deres synagoger og skoler, og at der hen over alt hvad der ikke brændes op må fyldes jord, så der ikke bliver sten eller spor efter dem nogensinde. Og dette skal man gøre til ære for vor Herre....”*

Dette vitriole angreb på jøderne er kun et blandt mange fra Luthers pen. Alligevel blev pro-testantismen den del af kristendommen, der først tog afstand fra antisemitismen.
Den kristne (Kirkens) antisemitisme blev bibeholdt - officielt og med pavelig såvel som med statslig sanktion - til Oplysningstiden. Nu fik jøderne for første gang almindelige borgerrettigheder, men samtidigt blev de konfronteret med en ny fare - og en ny antisemitisme: nationalismen. Den kom til at gå hånd i hånd med en folkelig og gejstlig, religiøs antisemitisme frem til 1950erne.

---

[2] Leslie Fiedler: Fiedler on the Roof. David R. Godine, publisher. Boston, 1991.

3. Nationalismen og jøderne

Med nationalismens fremkomst oplevedes også en stærk etnocentrisme. Det blev et *must* at have den samme kultur, religion, farve, sprog og historie. Alle, der ikke kunne assimilere sig, var ikke ‘rigtige’ borgere, men fremmede - endskønt de havde levet i det pågældende land for generationer - og de betragtedes med mistænksomhed. Så selvom jøderne juridisk og politisk havde fået ‘ *Frihed, Lighed og Broderskab’*, så var det kun på et formelt plan og blandt akademia. Den almindelige borger betragtede stadig jøden med mistro og som en mulig landsforræder.
Det 19. og 20. århundredes antisemitisme fik en saltvandsindsprøjtning af “ *Zions Vises Protokoller*” - et falsum, der blev produceret af en agent for det russiske hemmelige politi i 1890erne. Falsummet gik ud på, at den internationale jødedom i al hemmelighed søgte at over-tage verdensherredømmet. Svindelnummeret blev hurtigt afsløret, men til trods herfor vandt det stor udbredelse og blev til en ny stereotype på jøden. I vore dage har det fået en renæssance i de arabiske lande, der også har taget kristne antisemitiske stereotyper til sig - skønt mange er klart forbundet med kristendommen. *Den symbolske slange*, der angiveligt skulle angive Zions ‘erobring’ af Europa, er i den arabiske version blot flyttet til Mellem-Østen.
Adolf Hitlers skændselsskrift, “*Mein Kampf* ,“blev det skrift, der lagde grunden til et forsøg på total udryddelse af, ikke blot tysklands jøder, men hele verdens. *Die Endlösung* - eller holocaust blev en krig i krigen - en krig mod værgeløse mænd, kvinder og børn, hvis eneste forbrydelse var, at de var jøder.

4. Raceteorien og den jødiske ‘race’

I det 19. århundrede søgte pseudovidenskabelige raceteoretikere at skabe belæg for, at den nordiske (Germanske) race var en herre-race og dermed berettiget til at tage herredømmet over de påståede mindreværdige racer. Idéen var, at den ariske race (germanerne) skulle være identiske med oldtidens indoeuropæere. Især Adolf Hitlers *Mein Kampf* byggede på disse tanker. Ifølge den nazistiske verdensanskuelse, placeredes den ariske race øverst blandt den germanske race, og, som denne races modpol, eller antitese, sås jøderne og - til dels – sigøjnerne og endelig slaverne.
Oplysningstiden slog ikke igennem i Tyskland på samme måde som i resten af Europa og nationalismen var stærkere her. Tyskerne var overordentlig knyttet til fortidens idealer og i stedet for at tilpasse sig moderniteten, romantiserede de fortidens værdier og normer. Dermed satte de *kultur* over *civilisation*. Kultur var for tyskerne noget genetisk og racemæssigt, noget man havde arvet fra forfædrene. Fremskridt og oplysning forbandtes med England og Frankrig, og var i bund og grund en jødisk opfindelse.
På basis af en forfalskning af Friedrich Nietsczhes[3] eksistensfilosofi, raceideologien, og Richard Wagners værker, skabtes en ny mytologi, ja næsten en religion, der gjorde tyskerne til et *herrefolk* og jøderne til et *slavefolk*, - en samling undermennesker. Det skal retfærdigvis siges, at heller ikke de slaviske folk blev betragtet som ‘rene racer’.
Da det nazistiske styre, i 1933, havde konsolideret dets magt, søgte det at skabe et nyt Tyskland, der var racerent (racehygiejne); et ‘Volksgemeinschaft’, hvori alene rene arier havde plads og hvor enhver form for ‘raceblanding’ skulle være udelukket. Især var det vigtigt for ledelsen at fastslå, at navnlig jøder *ikke var at betragte som tyskere (Volksgenossen).*
Racepolitikken tog udgangspunkt i to aspekter: 1) ‘racehygiejne’, der udmøntede sig i tvangs-eutanasi og sterilisation af sindssyge og arveligt syge. 2) ‘ raceudskillelse’, der tog udgangspunkt i

[3] Nietsczhe var ikke nazist, men det var derimod hans søster, der redigerede og udgav nogle af hans værker efter hans død.

forfølgelse, diskriminering, fordrivelse fra Tyskland og til sidst i et egentlig genocide af de mindreværdige racer som jøderne og sigøjnerne.
I starten vandt disse tiltag ikke tilslutning fra den brede, ikke-nazistiske, tyske befolkning. Men da de såkaldte Nürnburger racelove i 1935 blev ophøjet til lov og således blev legaliseret, bøjede de autoritetstro tyskere sig for dem og efterlevede dem uden at stå op imod dem. Det blev begyndelsen til en jødisk eksistens som ikke-tysker, diskrimineret, drevet på flugt og endelig i 1941 begyndelsen på ‘die Endlösung’ - folkedrabet.

5. Shoah - `die Endlösung' - (Holocaust)

De ti år fra 1935 - 1945 skulle vise sig at være den største katastrofe i jødedommens historie. Som Albert Camus (1913-1960) forudsagde, skulle det 20. århundrede blive `umenneskelighedens århundrede'. For det jødiske folk skulle det nævnte tiår blive højdepunktet af menneskelig umenneskelighed. 6.000.000 jøder, heriblandt 1.500.000 børn under 15 år, blev udsat for umenneskeligt slavearbejde, tortur, udsultning, medicinske eksperimenter af den mest grusomme slags og endelig aflivning ved brug af industrielle metoder.
Traditionelt har man lagt skylden og hele skylden på. det tyske folk under nazismen. Men man må ikke glemme, at såkaldte civiliserede nationer som Østrig, Polen, Litauen, Ukraine, og Vichy-Frankrig deltog aktivt i `die Endlösung' eller at de frie nationer, - blandt dem de allierede, `deltog' ved deres passivitet. Jøderne stod i deres historiske krise helt alene mod en passiv eller indifferent verden. At udryddelsen af jøderne havde første prioritet for Adolf Hitler kan ses af, at han trak store dele af sine elitestyrker, SS, ud af kampene mod de fremrykkende russere i krigens slutning for at fremskynde aflivningen af jøderne før krigen var helt tabt.
Ny viden tyder på, at den britiske efterretningstjeneste allerede i 1941 vidste hvad tyskerne gjorde ved de russiske jøder og i 1942 vidste man, at nazisterne var i gang med en systematisk udryddelse af de europæiske jøder. Først i slutningen af 1942 fordømte de allierede ‘die Endlösung', men forholdt sig krigen igennem passivt til `det jødiske spørgsmål'.
For mange jøder var martyriet en del af den jødiske historie. Men de menneskelige lidelser under Shoah var så uhyrlige, at de truede med at få den jødiske forståelsesramme til at bryde sammen. Mange spurgte sig selv hvor Gud var i denne, for Hans ejendomsfolk, så forfærdelige tid. Andre talte ligefrem om, at Han var død, som Nietsche havde sagt det. Men de fleste opgav ikke deres tro.
Det kan umiddelbart være svært at forstå hvorfor det var jøderne der blev nazisternes fjende nr. 1 . Men kigger man nærmere på den nazistiske ideologi og myte, ser man at det ikke kunne være anderledes. Hitler fremstod, - eller fremstillede sig, som den moderne, nihilistiske tids nye messianske Führer, - hvortil den jødiske messias blev den naturlige antitese. Den nazistiske ideologi byggede på nihilismens ide om, at der ikke eksisterer ` en objektiv etik', eller en Gud. Også her var den jødiske Gudstro og holden ved Guds lov en naturlig antitese. Endelig havde jøderne i 4000 år været Guds Udvalgte Folk, en rolle som nazisterne så som værende ariernes. Følgelig måtte den jødiske Gud udryddes, men for at kunne udrydde Gud måtte man udrydde hans folk og det søgte man så at gøre.
Den jødiske nobelpris-tager, Eli Wiesel, skriver flg.: "*Tyskerne ønskede at fordærve og nedværdige jøden, at få ham til at opgive alle sine værdier og afhumanisere ham. Det var det vigtigste. Selv sproget i lejren - hvad slags sprog var det? Det mest obskøne sprog man kan*

forestille sig, for at skabe et klima, og påtvinge det jødiske folk en inhuman opfattelse af mennesket og universet. [-][4]
Hvad tyskerne ønskede at gøre med det jødiske folk var at sætte sig selv i den jødiske Guds sted. Hele terminologien, hele ordforrådet viste det. Og på trods af alt - her var disse mennesker, der forblev menneskelige og jødiske og fortsatte med at bede til Gud. " (Ibid)
" *At være jøde er at have alle grunde i verden til at hade tyskere - og ikke at hade dem! At være jøde er at have alle grunde i verden til at nære mistro til kirken - og ikke at hade den! At være jøde er at have alle grunde i verden til ikke at have tillid til sprog, sang, bøn og til Gud, men fortsætte med at berette, fortsætte med at føre en dialog, og have min egen tavse bøn til og strid med Gud* " (Ibid)
Tyskerne vedgik åbent det diametrale forhold mellem Nazi Herredømme og den jødiske udvælgelse. Faktisk søgte Himmler at retfærdiggøre genocide som et perverteret preemtive slag, da han i Posen i 1943 annoncerede: "*Vi havde den moralske ret til at udrydde dette folk, der var fast besluttet på at udrydde os*." For han, som andre nazister, så to hovedkræfter i verden: det jødiske folk og det germanske - personificeret ultimativt i den udvalgte elite, Arierne. Vidnesbyrd fra udryddelseslejrene og eftertiden skulle imidlertid vise, at det ikke lykkedes nazisterne at dehumanisere det jødiske folk eller at `dræbe' den jødiske Gud. Loven fortsatte med at være ikke bare jødernes, men menneskehedens etiske fundament; det jødiske folk overlevede rædslerne og nazismen gik til grunde
.

6. Hvorfor gik de til gaskamrene uden at kæmpe?

Dette spørgsmål er ofte blevet rejst af både ikke jøder og af den fremmedgjorte jøde i USA, såvel som af den indfødte, kæmpende jøde i Israel, Sabra’en. Med en stemme sagde de: " Det kunne aldrig ske for os. Det er ghetto-jødens svaghed."
Men modstand var meningsløs og kunne ikke have reddet en eneste jøde. Tænk på at hele nationer med store og veludstyrede hære, som f.eks. Polen, Tjekkoslovakiet, Holland, Belgien og Frankrig, blev løbet over ende på bare få uger og kapitulerede. Hvordan skulle det spredte jødiske folk kunne have ydet militant modstand.
Alligevel ydede det jødiske folk modstand - i kz-lejrene og i udryddelseslejrene - ved at stå imod med værdighed, ved ikke at lade sig dehumanisere, ved at holde fast på ritualer og på Loven og ved aldrig at opgive troen på Gud. Derved ydede de en modstand, der nedbrød nazismens værdier indefra.
Tyskerne gjorde hvad de kunne for at transformere deres jødiske ofre til dyr, før de påbegyndte deres massemord. Men jøderne vedblev at være mennesker der ikke mistede deres Guddommelige Billede,- selv på kanten af deres massegrave. Tyskernes hensigt var at gøre jøderne til kannibaler, som åd deres egne, men i trods hjalp de gensidigt hinanden, styrkede hinanden og delte deres sidste krummer brød med andre. Tyskerne ønskede at tvinge jøderne til at glemme deres navne, tiden og deres tro, men titusinder glemte ikke. De bad, holdt Sabbaten og helligdagene. De bagte matzos, og de lod indsmuglede shofar'ere lyde med fare for deres liv.
Joseph Friedenson beretter om den ungarske rebbe, Reb Binyomin: " *At når han sagde sin morgenbøn, var han vant til al sige - måske op til ti gange i træk - med from koncentration ‘Ashreinu - lykkelige er vi, hvor godt er ikke vort lod og hvor behageligt '. Han ville udtale hver hebræiske stavelse og med kærlig stemme oversætte dem til yiddish, igen og igen.Forestil dig - hvis du kan - en jøde der står i Auschwitz, mellem rygende skorstene. fra krematorier, i en barak hvor luften er kvalmende, med tom mave, der torteres af hunger. Med det bedste, der venter ham er*

---

[4] Eli Wiesel: "At tale og skrive og vaere tavs". Holocaust Religious and Philosofical Implications. . Udg.af John K. Roth & Michael Berenbaum. Paragon House. NY, 1989. s. 349ff

endnu en dag med hårdt arbejde, pisk og ækle forsmædelser. Og her står denne samme, jøde om morgenen, rank og uden angst. Alt til trods er han stolt og glæder sig over at være jøde - i stand til at sige sin Shemah Yisrael... Var denne jøde en kujon?”[5]
Man kan forvente glimt af storhed fra fremtrædende personer, og kriser kan fremkalde ufattelig heroisme fra ordinære folk. Men hvad med de brede masser? Blev de ikke knækkede? Nej, de var lige så opsatte på at bevare deres værdighed, deres stolthed over at være jøder. De nægtede at give køb på deres jødiske liv og væsen.
Kun ganske få forfaldt til at prøve at redde deres liv ved at stjæle brød fra deres fæller, eller ved at blive *kapoer*, der arbejdede for nazisterne.

Tekster til afsnit VIII

Tekst 53

Mary Antin (191 1): Pesach i det gamle Rusland

Pesach ugen, når vi fejrer vor frelse fra Egyptens land, og føler os så glade og taknemmelige som om det netop var sket, var det tidspunkt vore kristne naboer valgte til at minde os om, at Rusland var et andet Egypten. Det var ikke så slemt indenfor de jødiske distrikter, men i de russiske byer - og værre endnu i landdistrikterne, hvor jødiske familier levede spredte med særlig tilladelse fra et politi, som ofte skiftede mening om hvorvidt de ville lade dem blive boende, kunne de kristne gøre pesach-ugen til en rædsel-tid for jøderne. En eller anden ville starte med at fortælle den forfærdelige løgn om at jøder myrdede kristne børn, og stupide bønder ville bryde ud i raseri over det, fylde sig med vodka og drage ud for at myrde jøderne. De angreb dem med knive og knipler, leer og økser, dræbte dem eller torturerede dem og brændte deres huse ned. Dette kaldtes en pogrom. Jøder, der overlevede pogromerne, kom derfra med forfærdelige skader og kunne berette uhyrlige historier om små babyer, der blev revet fra hinanden - lem for lem - for øjnene af deres mødre. Blot det at høre disse beretninger, fik en til at hulke og nærmest kvæles af smerte og medfølelse. De, der havde overværet disse uhyrligheder smilte aldrig igen uanset hvor længe de levede; og for nogle blev deres hår hvidt i løbet af et døgn, og andre igen blev slået med vanvid på stedet.
Fra A Book of Jewish Thoughts.

Tekst 54

William Blake :

England, awake! awake! awake! Jerusalem thy sister calls.
Why wilt thou sleep the sleep of death And close her from thy ancient walls?
Thy hills and valleys felt her feet Gently upon their bossoms move;
The gates beheld sweet Zion's ways: Then was a time of joy and love.
Fra A Book of Jewish Thoughts

Tekst 55

Matthew Arnold, (1875): Israel og Hans abenbaring

[5] Joseph Friedson: "Why Didn't They Fight Back". A Path Through the Ashes

Biblens religion kan vel siges at være åbenbaret for den store naturlige sandhed, den `retfærdighed indgivet livet', er grebet og udstillet der med en så uforlignelig kraft og virkningsfuldhed. Alle, eller næsten alle menneskehedens nationer har anerkendt vigtigheden af adfærd og har tilskrevet den en naturlig forpligtigelse. De så , imidlertid, ikke denne adfærd som noget der i sig selv var fuld af lykke og glæde, men som noget man kunne klare sig foruden. Men Zion hørte den og blev lykkelige, og Juda's døtre blev glade for din dømmekraft, oh Evige. Lykke er vor tilværelses ende og mål og ingen er nogensinde kommet Israel nær med hensyn til at føle og få andre til at føle, at til retfærdighed hører lykke! Så længe som verden varer, vil alle, der ønsker at gøre fremskridt i retfærdighed komme til Israel for inspiration, som det folk der havde den mest glødende og stærke sans for retfærdighed.
Dette udgør for Israel en højest ekstraordinær situation. `Gud har givet buddet at helliggøre og velsigne, og Han har velsignet og helliggjort, og vi kan ikke lave om på det; Han fandt ikke uretfærdighed i Jacob; og Han fandt ikke perversitet hos Israel; den Evige, hans Gud er med ham.
Fra A Book of Jewish Thoughts

Tekst 56

F.M.A. Voltaire: A Protest against the Auto-Da-FE of September 20, 1761,

Lisbon. Hvad var deres forbrydelse? Kun at de var fødte. De var fødte som Israelitter, de fejrede Pesach; det er den eneste grund til at portugiserne brændte dem. Ville I tro det, at medens flammerne fortærede de uskyldige ofre, stod inkvisitorerne og de andre vilde og messede deres bønner? Disse nådesløse monstre påkaldte den nådefulde og kærlige Gud, den tilgivende Gud, alt imens de begik den mest skændige og barbariske forbrydelse, idet de handlede på en måde som selv dæmoner ikke ville handle i raseri mod deres `brødre' blandt dæmoner. Jeres vanvid går så langt som at sige, at vi blev spredt [over verden] fordi vore fædre dømte Ham, som I tilbeder, til døden .
Oh I fromme tigre, I fanatiske pantere, som afskyr jeres sekt så meget, at I ikke har nogen anden støtte end den af bødler, ser I da ikke, at det kun var romerne, der fordømte ham? Vi havde, på det tidspunkt ikke retten til at dødsdømme; vi blev regeret af Quirinus, Varus, Pilate. Korsfæstelse blev aldrig praktiseret hos os. Der findes ikke et spor af den form for straf [hos os].Ophør derfor med at straffe en hel nation for en begivenhed, den ikke kan holdes ansvarlig for. Ville det være retfærdigt ligefrem at brænde paven og alle hans monsignori i dag, fordi de første romere voldtog Sabinerne eller plyndrede Samnitterne?
Oh Gud, Du som har skabt os alle, som ikke ønsker dine skabninger en vanskæbne, Gud, alle tings fader, nådens Gud, sørg Du for, at der ikke længere må findes hverken fanatikere eller forfølgere på denne planet, i denne den mindste af alle verdener.
Fra 'Sennon du Rabin Akib'. A Book of Jewish Thoughts.

Tekst 57

Leo Tolstoy (1904):

At lukke mennesker i et bur, at omgive dem med uanstændige, som i et enormt cirkus, af den ene afskyelige grund at lade en morderisk pøbel gå løs på dem, når som helst det er pragmatisk for Sct.Petersborg - er forfærdeligt, forfærdeligt!
Antisemitisme er en vanvittig lidenskab, mage til de laveste perversiteter i en sygelig menneskelig natur. Den er viljen til had.
Den romerske kejser Hadrian var en ærlig antisemit. En dag, beretter Talmud, på hans rejse i Mellemøsten, passerede en jøde det kejserlige rejseselskab og hilste på kejseren. Kejseren blev ude af sig selv af raseri. "Du, en jøde, vover at hilse kejseren! For det skal du bøde med dit liv." I løbet

af den samme dag passerede endnu en jøde selskabet, og, advaret af det første eksempel, undlod han at hilse Hadrian. " Du, en jøde, vover at passere kejseren uden at hilse!" udbrød han rasende. " Du har fortabt dit liv." Til sit forbavsede hof svarede han, "Jeg hader jøderne. Hvad de end gør, finder jeg det utåleligt. Jeg benytter derfor enhver lejlighed til at udrydde dem."
Sådan er alle antisemitter.

Fra A Book of Jewish Thoughts.

Tekst 58

Mark Twain (1898): Israel and the Nations

Jøden har kæmpet fantastisk i denne verden; og han har gjort det med sine hænder bagbundne. Egypterne, Babylonerne og Perserne rejste sig, fyldte planeten med larm og glans, og svandt bort i drømmestof og forsvandt helt; de fulgtes af grækerne og romerne, som også gjorde stor larm, også de er forsvundet; andre folkeslag er sprunget frem og har holdt deres fakkel højt for en tid, men den brændte ud og nu sidder de i tusmørke, eller er for altid forsvundne. Jøden så dem alle, slog dem alle og er nu, hvad han altid har været: han udviser ingen dekadence, ingen alderssvækkelse, ingen svækkelse af hans lemmer, intet tab af hans energier, ingen sløvelse af hans årvågne og aggressive tanker.
Fra A Book of Jewish Thoughts

Tekst 59

Rabbi Dr. Leo Baeck beretter fra Theresienstadt

Jeg vil aldrig glemme disse møder, skrev Dr. Baeck, vi ville samles i tusmørke. At tænde en tændstik eller et lys ville have bragt øjeblikkelig katastrofe over os alle. Ikke desto mindre sansede jeg i al det mørke et lys. Disse jøders ansigter udstrålede en overjordisk stråleglans, når vi talte med dem om åndelige sager, og de evige spørgsmål om Gud, om jøderne, og om verden og om Israels evighed. Jeg fornemmede et lys i det mørke, Torah'ens lys. Hans tilhørere forsikrede rabbi'en om at studiet og lektionerne ikke blot styrkede dem åndeligt, men selv deres fysiske stamina blev styrket af dem.’ Jeg tænkte ofte på. mit folk’, konkluderer Baeck, ’deres ansigter kunne jeg ikke se, men jeg så et stort lys’.
Fra With God in Hell

Tekst 60

Leib Brinkman - en overlevende fra Dachau berettter

Mangen en jøde forstod at måden de mødte deres modgang og trængsler, i sig selv var en " gudstjeneste og at man bør tjene Gud med glæde. Leib Brinkman, en overlevende fra Dachau, fortæller om en hård vinter i en lejr nær Landsberg. Kulde og sult pinte fangerne og nedbrød hvad der var til overs af deres kræfter. Disse er Brinkmans ord: "*Jeg følte mig som et lys, der var ved at brænde ud. Hele vejen... var sneen høj. Jeg gled ofte og faldt. Den smule vilje der var tilbage i min døende krop, hviskede til mig: ' Læg dig på denne bløde bunke sne og rejs dig ikke igen.* ' I dette øjeblik trådte hans ven, Notte Eibsnitz, op til ham og sagde:" *Hvad er der i vejen, min ven? Det er sandt, vi vandrer i helvede. Men accepterer en jøde ikke også lidelse med kærlighed? Selv i helvede må vi vandre med glæde*. "' " Det var da, at jeg rejste mig og stod på mine fødder ", konkluderede Leib Brinkman.

Fra With God in Hell

Tekst 61
Eliezer Berkovitiz konkluderer
At det jødiske folk har modstået alle de barbariske angreb på det, at det har været i stand til at opretholde sig selv midt i blandt dødelige fjender, vidner om tilstedeværelsen af en kraft, der usynligt spiller sin rolle i menneskets historie. Jødens overlevelse, hans evne til at genopvække sig selv efter katastrofer af en slags som har elimineret mægtige nationer og imperier, indicerer den mystiske indblanding af en spirituel dimension i menneskets historie. Jo mere radikal rebellionen mod den åndelige verden er, jo mere lægges jøderne for had. `Die Endlösung' var ikke blot at eliminere det jødiske folk fra historien, men - gennem ødelæggelsen af Israel - var det meningen, endegyldigt at færdiggøre nederlaget af den spirituelle kraft imod hvilken rebellionen rettede sig. Nazisterne havde helt ret i den overbevisning, at hvis de ikke magtede at eliminere "den jødiske indflydelse" på verdenshistorien, ville de også fejle med deres plan om at erobre verden. Uanset hvad de sagde i deres officielle propaganda, sansede også de det mystiske i den indflydelse tilstedeværelsen af den skjulte Gud øvede. Det var selvfølgelig en kurs af nihilistisk vold, hvis mål ikke blot var at erobre verden, men også at forgifte menneskets sjæl ved succesfuldt at trampe alle humane værdier og menneskelige følelser under fode.
Fra With God in Hell

Tekst 62
Jøderne fra Malech
Da tyskerne samlede jøderne i Malech med deres geni for originale ideer, beordrede de dem til at danse på ligene af andre jøder, der var blevet myrdet kort forinden. Alle jøderne, mænd, kvinder og børn var blevet drevet ud af deres hjem og ville blive skudt, medmindre mændene adlød ordren om at danse på ligene. Men rabbinerens datter stod op til SS-officeren og slog ham i ansigtet. Hun blev skudt på stedet. Kastede hun sit liv bort grundløst? Hun ofrede det end ikke, hun bekræftede dets værdighed. Hendes handling skal ikke ses som et offer, men en handling, der bekræftede hendes livs intensitet og værdighed; som en handling af yderste selvrealisation. Moderen, som ikke ville lade sit barn gå alene for at stå ansigt til ansigt med tysk barbari i dets mest nederdrægtige form, udlevede, på sin sidste vandring, sit moderskab til det yderste nogensinde. Jøden som bad om at blive sat på `udvælgelseslisten' for at følges med sin broder, som skulle sendes til Auschwitz, kastede heller ikke sit liv bort. Han vogtede det, beskyttede det. At vandre med sin broder, det var ham, det var hans liv, og intet andet kunne tage dets plads i det øjeblik.
Fra With God in Hell

Tekst 63
En af de ældste jødiske bønner er Hannah's taksigelsesbønner
De mægtige mænds buer er brudte
Og de, der snublede er udstyret med styrke
Han vil styre sine Helliges fødder,
For ikke gennem styrke skal mennesket bestå.
Fra With God in Hell

Tekst 64

Salmisten skriver: Det er altid på Gud man stoler

For jeg stoler ikke på min bue,
Heller ikke mit sværd kan redde mig.
Men Du har reddet os fra vore modstandere,
Og har bragt skam over dem for deres had mod os.
Fra With God in Hell

Tekst 65

En retfærdig tysker

Anton Schmid var en from katolik, der led dybt, når han så andre mennesker lide. Han var også en mand af usædvanligt mod. Historien om ham ville måske aldrig være blevet kendt bortset fra facetter af vidnesudsagn i Murer-sagen, men blandt de 250 overlevende fra ghettoen i Vilna kunne mange takke Anton Schmid for deres redning. Senere fortalte de mig alt om hans liv.
Mange tyskere tog i al hemmelighed afstand fra Murer’s grusomheder, men de havde ikke mod til at foretage sig noget. Schmid følte, at det var hans kristne pligt at hjælpe de undertrykte jøder. Han blev en hemmelig en-mands rednings-organisation. Han skaffede sig adgang til ghettoen trods stor personlig risiko og medbragte mad til de sultende jøder. Han havde mælk med i sine lommer til lejrens spædbørn. Han vidste, at tusinder af jøder var gået under jorden i Vilna, og han fungerede som kurér mellem dem og deres venner i ghettoen. Han medførte nyheder, brød og medicin. Han havde oven i købet mod til at stjæle værnemagts-pistoler, som han gav de jødiske modstandsfolk.
“ Alt dette gjorde han uden nogensinde at vente tak fra nogen”, fortalte en af de overlevende. “ Han gjorde det af sit hjertes godhed. For os i ghettoen var denne lille, stilfærdige mand i sin *Feldwebel*-uniform noget af en helgen.”
Det uundgåelige skete. I de første aprildage i 1942 opdagede Gestapo, at Schmid havde prøvet på at smugle fem jøder ud af ghettoen, for at bringe dem til Ponary-skoven, hvor de håbede at kunne leve skjult. Han blev arresteret. Om morgenen blev han ved en tysk standret dømt til døden.
Fra Simon Wiesenthal: Morderne iblandt os. (s. 253-254)